

Методологічні підходи до формування системного уявлення щодо національної музичної культури в майбутніх учителів музичного мистецтва

Ма Шу¹

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

E-mail: 504598534@qq.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0057-3576>

У роботі визначено педагогічні підходи до формування системного уявлення майбутніх учителів музики щодо національної музичної культури в процесі їхнього навчання у закладах вищої педагогічної освіти. Отримують обґрунтування і розгорнуту характеристику системний, культурологічний, діяльнісний і герменевтичний підходи. Спираючись на концептуальні положення праць дослідників, а також на метод системного жанрового моделювання музичної культури як орієнтир прийнято уявлення про структуру НМК як системно-цілісне явище. Основою НМК є традиція народного мистецтва, фольклор великих і малих народів, що належать єдиній нації. Фольклор є складним явищем, який доцільно представляти і досліджувати як систему пісенних, танцювальних, інструментальних жанрів (міфологічних, ритуально-магічних, календарно-обрядових, епічних, ігрових та інших.). Описано, що застосована в дослідженні жанрова модель НМК дозволяє охопити всі основні характеристики та елементи культурної практики музичного мистецтва, як-от: діяльність музикантів-виконавців; функціонування театрів, концертних організацій, творчих спілок; роботу закладів освіти; виробництво та використання музичних інструментів, нот і книг; активність мас-медіа тощо. А отже, НМК можна розглядати не тільки у ракурсі її жанрового змісту. Однак за будь-якого підходу, з будь-якого погляду теоретичне відображення музичної культури буде багатоелементною, багатогранною і багаторівневою єдністю. Характеризується комплекс педагогічних принципів, методів і форм навчання, які конкретизують реалізацію окреслених принципів в освітньому процесі.

Ключові слова: музична освіта, методика, учитель музики, національна музична культура, системне уявлення, системний підхід, культурологічний підхід, діяльнісний підхід, герменевтичний підхід, педагогічні принципи.

Вступ. Національна музична культура (далі – НМК) – явище величезної цінності для будь-якого народу, будь-якої нації на будь-якому історичному етапі її розвитку. Це також предмет особливої турботи державних інститутів, багатогранний предмет наукового вивчення та важливий предмет загальної і спеціальної освіти. Стратегії збереження та розвитку НМК в Україні та інших країнах світу забезпечуються конституційними законами, урядовими програмами, статутами громадських організацій та іншими регуляторами національного будівництва.

НМК – широке та складне поняття. Воно має власний сенс і застосування в різних наукових дисциплінах: філософії, соціології, культурології, етнології, естетиці, мистецтвознавстві та педагогіці. Вагомий внесок у справу вивчення НМК здійснили дослідники, різних наукових напрямів та методологічні підходи до вивчення духовної культури, літератури, мистецтва (Вільгельм Гумбольдт, Клод Леві-Строс, Броніслав Малиновський, Арнольд Тойнбі, Йохан Хьойзінга, Альберт Швейцер, Освальд Шпенглер та ін.). У працях учених (Володимира і Дмитра Антоновичів, Івана Дзюби, Василя Верховинця, Михайло Драгоманова, Миколи Лисенка, Івана Ляшенка, Костянтина Ушинського, Дмитра Яворницького та ін.) підкреслюється важливе значення національної художньої культури, зокрема музичного мистецтва для освіти українського народу. Аналогічні думки були властиві також китайським ученим минулого століття (Фен Гуйфень, Чжан Чжидун, Лян Цичао, Лу Сін, Цай Юаньлей, Лі Дачжао).

В останні десятиріччя музична культура стала одним з центральних предметів у педагогічних дослідженнях. Учені розглядають її під різними кутами зору: як особистісну якість учнів та викладачів музичного мистецтва (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Іванов, В. Козловський, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), зокрема як сторону їхньої менталітет і духовність (О. Горожанкіна, О. Олексюк, О. Ростовський та ін.), характеристику естетичної свідомості (Н. Гузій, І. Барвінок, М. Нечепоренко, Л. Побережна, О. Реброва, В. Черкасов та ін.), художнього мислення (О. Костюк, Є. Назайкінський, Пась

¹ аспірант Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Синюй, Є. Проворова, Цзан Юєці та ін.), професійної діяльності та компетентності (Н. Бондаренко, Н. Головіна, Чжоу Тінтін та ін.). При цьому НМК рідко розглядається в ракурсі її фактичного змісту, специфіки її відображення у свідомості та діяльності індивіда учня та викладача. Рідше в літературі постає питання щодо методики цілеспрямованого педагогічного впливу на формування системно-цілісного, несуперечливого, образного і динамічного уявлення чи поняття щодо НМК.

Спираючись на концептуальні положення праць зазначених вище дослідників, а також на метод системного жанрового моделювання музичної культури, запропонований у роботах Сергія Шипа (Шип, 2004; Шип С., 2004), було прийнято як орієнтир подане нижче уявлення про структуру НМК як системно-цілісне явище. Основою НМК є традиція народного мистецтва, фольклор великих і малих народів, що належать єдиній нації. Фольклор є складним явищем, який доцільно представляти і досліджувати як систему пісенних, танцювальних, інструментальних жанрів (міфологічних, ритуально-магічних, календарно-обрядових, епічних, ігрових та інших.).

У високорозвинених культурах поверх найдавнішого шару музичних жанрів фольклору розташовуються кілька жанрових шарів більш пізнього походження. Зазвичай у культурі виразно виокремлюється: а) жанрова підсистема релігійно-обрядової музичної практики, яка зазвичай визначається впливом якоїсь світової релігії (християнства, ісламу, буддизму); б) шар професійного та аматорського світського музикування (наприклад, жанри ліричної пісні, романсу, побутової танцювальної музики тощо); в) шар музичних жанрів громадського церемоніального призначення (державні гімни, військові марші, інтради тощо); г) жанри класичної театральної та концертної музики, сприйняті з культурної традиції західноєвропейських народів та асимільовані у національній культурній практиці. Сучасну НМК неможливо уявити також без жанрів театральної, концертної та естрадно-розважальної музики, сприйнятих із культурної традиції західноєвропейських народів і які ввійшли до національної культурної практики. Через цей динамічно мінливий шар проходить не завжди чітка межа між явищами власне національної культури та запозиченими ззовні елементами. Тут здійснюється найактивніший процес взаємної асиміляції музичних мов, стилів, творчих технік.

Застосована в дослідженні жанрова модель НМК дозволяє охопити всі основні характеристики та елементи культурної практики музичного мистецтва, як-от: діяльність музикантів-виконавців; функціонування театрів, концертних організацій, творчих спілок; роботу закладів освіти; виробництво та використання музичних інструментів, нот і книг; активність мас-медіа тощо. Зрозуміло, що НМК можна розглядати не тільки у ракурсі її жанрового змісту. Однак за будь-якого підходу, з будь-якого погляду теоретичне відображення музичної культури буде багатоелементною, багатогранною і багаторівневою єдністю.

Як можна задіяти такий складний і масштабний об'єкт предметом вивчення в освітній системі? Це питання завжди було актуальним для педагогіки мистецтва. Сьогодні його теоретична, методична та практична актуальність стрімко зростає у зв'язку з тим сильним руйнівним впливом, який здійснює практично на всі національні мистецькі культури процес глобалізації економічного, політичного і культурного життя. Сучасна система освіти, зокрема практика підготовки вчителів музичного мистецтва у вишах, має з усією відповідальністю поставитися до завдання збереження та розвитку НМК. Цього вимагають від закладів вищої освіти державні нормативні документи. В Україні – цій потребі відповідають концепції «Нова українська школа» (Концепція «Нова українська школа»). У КНР до підтримки національної культури закликає прийнята у 2019 році програма «Модернізація освіти в Китаї, 2035», одним з положень якої є «орієнтація на людину і народ».

Отже, конкретним завданням сучасної вищої педагогічної школи є формування у майбутніх учителів музичного мистецтва системного уявлення щодо національної музичної культури. Це питання було поставлено в загальному теоретичному вигляді в роботах «Засвоєння понять як завдання музичної освіти» (Ма Ши (Педагогічні науки), 2022) і «Системне уявлення вчителя музики щодо національної музичної культури» (Ма Ши (Науковий вісник), 2022). Відтепер необхідно порушити питання про методику вирішення цього освітнього завдання.

Мета статті полягає у визначенні підходів і принципів формування системного уявлення щодо національної музичної культури в майбутніх учителів музичного мистецтва.

Результати дослідження. У розробленні положень методики орієнтуємось на визначену в процесі попереднього теоретичного розгляду проблеми структури системного уявлення щодо НМК. Зазначене уявлення трактується як «...системно цілісний і в певному сенсі гетерогенний психологічний феномен. В ньому поєднуються утримані пам'яттю одиничні чуттєві образи, узагальнені образи множини явищ, емпіричні знання та поняття. Цілісне уявлення в ідеалі поєднує: а) конкретні чуттєві

образи художніх артефактів (актів); б) емпіричні знання про музичну культуру; в) теоретичні поняття про устрій (граматику) музичної мови, типи композиції, стилі та жанри, історичний розвиток; г) фактологічні знання про музикантів, створення і побутування музичних артефактів, музично-культурні події, соціальні інститути тощо» (Ма Ши (Науковий вісник), 2022: 65).

Представлена теоретична модель системного уявлення щодо НМР дозволила визначити загальні риси методики педагогічного впливу на майбутніх учителів музики у процесі їхньої підготовки у виші, зокрема вона зумовила вибір методологічних підходів і принципів. Науково-педагогічною базою розробленої методики слугують: системний, культурологічний, діяльнісний і герменевтичний підходи.

Системний підхід став необхідним підґрунтям основою для розробленої методики з кількох причин. По-перше, сама національна музична культура трактується як системна цілісність. Усі інші можливі наукові підходи до цього найскладнішого об'єкта дослідження та академічного засвоєння приречені бути частковими, лише для обмеженого кола дидактичних завдань. Прийнятий системний підхід, зокрема принцип ієрархічної структури, дозволяє репрезентувати НМК як підсистему в культурі людства, а отже, виявляти як загальні риси, так і специфічні властивості національних музичних культур. Кожна конкретна НМК інтерпретується як багатогранна структурована цілісність, яка зумовлена: а) типовими функціями і обставинами існування артефактів мистецтва (естетичною, експресивною, гностичною, комунікативною, аксіологічною, терапевтичною, освітньою тощо); б) втілена в жанрових підсистемах фольклору, а також релігійно-ритуального, концертно-академічного і популярного мистецтва; в) виражена у типових формах художньої діяльності носіїв культури (компонування, імпровізація, виконання, сприйняття, критичне осмислення тощо); закріплена в системах засобів художньої виразності на рівнях музичної мови та поезії; г) забезпечена соціальними засобами репродукції та розвитку, зокрема інститутами мистецької освіти.

По-друге (згідно з атрибутивною ознакою будь-якої системної цілісності), кожний її структурний елемент може бути осмислений як самостійна системна цілісність, що характеризується своїми структурами, функціями та елементами. Наприклад, типи музикування в певній національній культурі в певний історичний час можуть розглядатись і засвоюватись в процесі освіти як компоненти цієї культурної цілісності. Водночас кожний із таких типів музичної діяльності доцільно розглядати як автономну систему, компонентами якої є функції музики та музикантів, властивості інструментів, побут носіїв цієї культури, їхні звичаї, ритуали, форми дозвілля тощо.

По-третє, системний підхід, який почав осмислюватися в ракурсі проблем освіти орієнтовно із середини ХХ ст. (праці Бели Бенаті (Banathy) Володимира Беспалько, Бенджаміна Блума (Bloom) Александера Ромишовського (Romiszowski) та ін.), визнається натеper одним з найбільш ефективних і перспективних у сучасній педагогічній практиці. Цілком слушно Ю. Шабанова вважає, що «для досягнення очікуваного результату завдання зміст, форми і методи педагогічного процесу мають утворювати цілісну логічну систему, що зобов'язує педагога визначити зв'язки між ними, обрати їх раціональні варіанти» (Шабанова, 2014: 77). У розробленні «цілісної логічної системи» використали запропоновану В. Беспалько структуру будь-якої педагогічної системи, що характеризується «...взаємопов'язаною сукупністю інваріантних елементів: 1 – учні; 2 – цілі виховання (загальні та часткові); 3 – зміст виховання; 4 – процеси виховання (власне виховання та навчання); 5 – учителі (або ТСО – технічні засоби навчання); 6 – організаційні форми виховної роботи» (Беспалько, 1989: 5-6). Така структура дозволяє встановити взаємовідношення, субординацію і координацію залучених методів і форм конкретної педагогічної роботи.

Системний підхід передбачає також узгодження змісту навчальних програм музично-історичних і теоретичних дисциплін (за принципом «міжпредметних зв'язків»). Системність притаманна і змісту, і структурі спецкурсу з національної музичної культури для студентів магістратури, який заснований на принципі тематичного розвитку за «спіральною траєкторією» і передбачає, згідно методичної розробки Чень Цзіцзяня і С. Шипа (Чень Цзіцзянь, 2018), комплексне використання дедуктивної, індуктивної і традиційної методичних стратегій.

Культурологічний підхід реалізується насамперед у змісті поняття «системне уявлення щодо національної музичної культури», яке слугує теоретичним стрижнем розробленої методики, а також концепції і тематичної структури спецкурсу для студентів магістратури. Проявом означеного підходу є послідовне використання *принципу моделювання* музичної культури. В основу вибору, організації та інтерпретації навчального матеріалу покладено багатовимірну *жанрово-таксономічну модель музичної культури*, в якій музичні явища поєднані в таксони згідно з їх функцією, формою та обставинами екзистенції, стильовими властивостями. Запропонована модель реалізується за принципом відбиття

музичної культури соціуму, яку є основою методики композитора Дмитра Кабалевського. Жанрові уявлення дійсно можуть посісти провідне місце в методиці формування цілісного уявлення у здобувачів освіти про музичну культуру. Однак образ «трьох китів» музики, на якому базується методика Кабалевського, сьогодні не задовольняє потребам освіти, бо надто спрощено та заідеологізовано відбиває зміст музичної культури. Сучасний учитель і сучасний учень потребують неупередженої, широкої, добре обгрунтованої і зрозумілої в деталях картини музичної культури свого народу і народів планети.

На думку Л. Руденко та А. Литвина, цей підхід (за їхнім влучним виразом – «культурологічна парадигма») базується на положенні, що «...освітня система відображає ... простір культури відповідно до її змісту і форм. Це передбачає формування в учнів і студентів не лише інтересу до широкої освіченості, а прагнення самостійно розвивати ціннісні орієнтації, власний професіоналізм, домінуючими складниками якої є креативність, моральність, духовність» (Руденко, 2017: 58-60). Автори впевнені в тому, що «...на ідеях реалізації культурологічного підходу як важливої умови створення єдиного освітнього, професійно-кваліфікаційного і культурно-ціннісного простору має ґрунтуватися зміст навчання, зокрема професійного, щоб відтворювати стан культурного розвитку суспільства і надавати пізнавальним процесам аксіологічного характеру» ((Руденко, 2017).

Погоджуючись з таким твердженням, наголошуємо в розробленій методиці висвітлено *аксіологічний принцип* опанування музичних культур рідної нації та культур різних народів планети. Це означає, що запропонована методика прагне якомога далі відійти від засобів рекламного подання інформації про музику народів землі, які панують у масовій культурі. Розраховані на заможних туристів, вони, на жаль, відчутно впливають на свідомість молодих людей. У мас-медійній інформаційній сфері діє принцип «ковзання по поверхні» і виділення окремих, найбільш вражаючих мистецьких об'єктів, фактів, персон. На противагу такого принципу, розроблена методика підготовки вчителів музичної культури передбачає формування естетично та етично сприйнятого, пережитого та, врешті решт, привласненого як особистісну цінність, образу НМК.

Цій меті відповідає принцип «занурення в культуру», який повністю себе виправдав у практиці навчання іноземних мов. Значна складність практичного здійснення цього педагогічного принципу компенсується його ефективністю. Важливою умовою реалізації культурологічного підходу у запропонованій методиці є принцип поліхудожньої репрезентації культури. Маємо на увазі включення в освітній процес артефактів тих видів мистецтва, які найбільшою мірою дозволяють цілісно та глибоко осмислити музичну культуру нації, створити її яскравий та одухотворений образ. Насамперед цей принцип передбачає посвяту майбутнього вчителя музики у сферу танцювального мистецтва та поезії, які найбільш тісно взаємодіють з музикою. Твори архітектури, скульптури, живопису, дизайну та інших видів мистецтва також відіграють важливу роль у створенні цілісного уявлення про НМК. Наприклад, для занурення в національну музичну культуру Китаю студентам демонструються відеозаписи танців лева і дракона, жіночі хореографічні композиції із віялами, фрагментів із вистав пекінської опери (кунцюй) і шанхайської опери (худжу), інтер'єри храмів, палацових комплексів, театрів, ландшафти старовинних міст і штучних парків, зображення майстерно оформлених музичних інструментів і музикантів, вірші китайських поетів та ін.

Нескінченна різноманітність музичних культур на планеті зумовила необхідність обмеження цієї множини певним раціонально визначеним колом конкретних національних культур. Поєднання системного та культурологічного підходів дозволило реалізувати принцип доцільного відбору світових музичних культур для включення до програми спецкурсу – це *принципом спорідненості* художніх культур. Його ідея полягає у встановленні умовних ступенів близькості між культурами на основі оцінки ступеня спільності їх етнічних, географічних, історичних і лінгвістичних особливостей. Найбільшою спорідненістю (група А) характеризуються культури невеликих етносів, що становлять одну історичну націю (наприклад, культури баварців, швабів та саксонців у межах культури німецької нації). Другий ступінь спорідненості (група В) можна спостерігати у культур, які через географічну близькість, загальну історичну долю, спорідненість вербальних мов і віровчень мали великий взаємний вплив і виявляють у певному масштабі асиміляцію художніх засобів виразності (наприклад, музичні культури українців, поляків, словаків, чехів, болгар, білорусів, росіян). Третій ступінь споріднених відносин (група С) умовно визначається приналежністю націй до однієї континентальної культурної спільності (наприклад, культури українців, португальців, британців та норвежців як представників єдиної європейської культури).

Така груба і досить відносна таксономія НМК, незважаючи на очевидні недосконалості, дозволяє

впорядкувати відбір культур і встановити їхню раціонально обґрунтовану послідовність у програмі спеціального курсу, спрямованого на формування уявлень майбутніх учителів музики щодо національних музичних культур. Загальна ідея такої послідовності (вона позначена в робочому порядку як компаративно-концентричний алгоритм) є такою: у центрі уваги від початку до завершення курсу перебуває рідна для студентів культура (феномени групи А); подальший рух передбачає використання методик компаративного аналізу, зокрема методу крос-культурного дослідження певного аспекту чи елемента музичної практики в різних національних культурах. У процесі освоєння курсу студенти багаторазово звертаються до властивостей музичної культури свого народу, використовуючи уявлення про неї як критерій для компаративного аналізу та художньо-естетичного осмислення культур інших народів. Таким чином, кожен подібний логічний крок сприяє уточненню, поглибленню, вдосконаленню образу рідної для студентів НМК.

Діяльнісний підхід сформувався в педагогічній науці та практиці як результат розвитку теорій управління, інформатики, соціальної економіки, психології поведінки та інших наукових дисциплін. Його фундамент був закладений ще у «Великій дидактиці» Яна Коменського. Стараннями психологів (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Дьюї, Д. Ельконін, В. Кіппатрик, О. Леонт'єв та ін.) принцип діяльності набув теоретичного обґрунтування. Діяльнісний підхід є органічним для мистецької освіти. Для мистецької педагогіки цей підхід має особливе значення. Його необхідність підкреслюється в працях багатьох педагогів-дослідників і практиків (О. Рудницька, Г. Падалка, О. Ростовський, Б. Яворський та ін.).

У контексті дослідження й експериментально-педагогічної роботи діяльнісний підхід означає насамперед необхідність засвоєння головних понять і положень щодо національної музичної культури у процесі активного художнього сприйняття і творчого музикування, а саме: співу, гри на інструменті та аранжування. На жаль, одним з розповсюджених недоліків сучасної освітньої практики є суто раціональне освоєння музичного мистецтва, зокрема заучування термінології, запам'ятовування фактів, формування понять без опори на досвід чуттєвого сприйняття, активну роботу уяви, емоційні переживання, творчу діяльність. Натомість справжні, надійні, корисні для індивіда художні уявлення і поняття генеруються тільки у процесі художньої діяльності – активного сприйняття-переживання творів мистецтва, співу, гри на музичному інструменті, малювання, танцю, вироблення предметів.

Діяльнісний підхід реалізується за принципом розвивального навчання, зокрема у залучених методах проблемного викладу теми, використанні навчальних тестів, індивідуальних творчих завдань, методу дидактичної гри. Так, наприклад, знайомство студентів із національною музичною культурою Франції передбачає: ансамблеве виконання державного гімну (Марсельєзи), зразків національного пісенного фольклору (різдвяна пісня – ноель) і середньовічної професійної музики (мелодії трубадурів і труверів); відтворення музичних формул і танцювальних фігур фарандоли, менуету, гавоту і галопу; репродукція за допомогою електронного звукового банку тембрів характерного звучання побутових інструментів фольклорного походження (тамбуріна, флейти-галубе, шалюмо, бомбарди, акордеона); виконання кількох інструментальних п'єс Франсуа Куперена для клавесину у стилі рококо; проведення вікторини на матеріалі стилів французької класичної, естрадної та кінематографічної музики XIX – XX століть.

Безумовно, що далеко не всі елементи НМК студенти можуть опанувати засобами художньої музично-виконавської діяльності. Особливо складними для такого шляху засвоєння є музичні культури Азії та Африки. Отже, на перший план виходять методи і форми наочної презентації культури: розроблення інтелектуальних мап із використанням «опорних знаків», аранжування музичного матеріалу і його використання в синтетичних мистецьких композиціях (слайд-фільмах, інсталяціях, літературно-драматичних постановках, тік-токових кліпах).

Діяльнісний підхід виражається також і в тому, що студенти мають опанувати НМК, орієнтуючись на свою майбутню фахову активність. Отже, з-поміж методів і форм роботи значну частку складають такі, що в дидактично-ігровій формі відтворюють елементи діяльності вчителя музичного мистецтва. Насамперед йдеться про його провідну участь у музикуванні, організації колективного музикування, і особливо – у здатності до пояснення предмета розглядання на заняттях. Остання обставина зумовила наше звернення до методів педагогічної герменевтики.

Герменевтичний підхід наприкінці XX століття набув широкого використання в гуманітарних науках. Зокрема, він органічно ввійшов до методологічного арсеналу мистецької педагогіки (К. Бінгхем (Bingham), О. Бузова, Геллагер (Gallagher), К. Вульф (Wulf), А. Линенко, О. Олексюк, О. Реброва, М. Ткач, Д. Лісун, О. Полатайко, Д. Сміт (Smith) та ін.). Його необхідність у розробленій методиці

пояснюється тим, що формування системного уявлення про національні музичні культури, виплекання ціннісного ставлення до них, опанування їхніх духовних чеснот є можливими тільки за умови розуміння художньо-образного змісту їхніх творів.

У теоретичному обґрунтуванні та проектуванні методики формування системного уявлення майбутнього вчителя музики про НМК орієнтувалися на принципи *семіотичної художньої герменевтики* – на пряму, що розробляється в руслі південноукраїнської герменевтичної традиції (роботи Г. Вірановського, О. Роджеро, Л. Степанової, Сунь Пенфея, С. Шипа). Його головний принцип є таким: інтерпретація художніх творів будь-якої НМК орієнтується на практичне знання і розуміння художньо-знакової системи цієї культури (зокрема, її релевантних граматичних норм), здатність до осмислення головних символів національного мистецтва, уявлення щодо прагматики творчих дій музикантів, художнього і життєвого контексту мистецької діяльності.

Семіо-герменевтичний підхід конкретизується у застосуванні до вивчення зразків НМК принципу «герменевтичного кола» (за терміном Фридриха Шлейермахера), суть якого полягає в діалектиці цілого і частини: інтерпретація художньо-образного змісту всього художнього твору залежить від того, наскільки і як розуміють його елементи, його форми, а інтерпретація будь-якого елемента залежить від уявлення про зміст форми в цілому. В більш широкому масштабі цей принцип проявляється у взаємній залежності змісту окремих артефактів НМК із системним уявленням про культуру в цілому. Зазначений підхід втілюється, зокрема, у методі конструювання символів-орієнтирів («опорних сигналів», за термінологією Віктора Шаталова), які згорнуто-концентровано відображають специфічні властивості тої чи тої НМК. Наприклад, символами національної музичної культури Китаю можуть слугувати звукоряд пентатоніки; манера фальцетного співу у стилі *хоумей*; тембр і зовнішній вигляд старовинної цитри – *уціня* або фольклорної скрипки *ерху*; зразок тембрального і фактурного комплексу традиційного ансамблю інструментів «пекінської опери»; ритмічна фігура прискореної репетиції звуку в супроводі до масових сцен традиційної опери тощо.

Висновки. На основі встановлених у попередніх працях теоретичних положень щодо природи і змісту системного уявлення про національну музичну культуру, в запропонованій роботі визначено та обґрунтовано використання методологічних підходів до формування зазначеного уявлення у процесі підготовки майбутніх учителів музики. Йдеться про системний, культурологічний, діяльнісний і герменевтичний підходи, які реалізуються через застосування комплексу педагогічних принципів, методів і форм навчання, а саме: принцип системного упорядкування інформації щодо національних художніх культур та їх компонентів; принцип «спіральної траєкторії» у плані засвоєння тем запропонованого навчального курсу НМК; принцип упорядкування цілісного образу музичної культури на основі її жанрово-стильової моделі; метод «занурення у культуру»; метод поліхудожньої репрезентації НМК; упорядкування навчального матеріалу за принципом установлених ступенів спорідненості музичних культур, що дисциплінує залучення методів компаративного аналізу; принцип творчого засвоєння музично-мовної системи НМК; метод дидактичної гри; принцип «герменевтичного кола» і метод створення символів-орієнтирів тощо в межах герменевтичного підходу та ін.

Наступним завданням дослідження є визначення педагогічних умов ефективного впровадження зазначених підходів і підготовка теоретичної бази для експериментальної апробації методики (визначення критеріїв, показників, засобів педагогічної діагностики тощо) .

Література

- Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. 192 с.: ил.
- Концепція «Нова українська школа». [Електр. ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>
- Ма Ши. Засвоєння понять як завдання музичної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2022, № 2 (116) С. 219-232.
- Ма Ши Системне уявлення вчителя музики щодо національної музичної культури. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2022. № 2 (139). С. 62-70.
- Руденко Л. А., Литвин А. В. Культурологічний вимір педагогіки І. А. Зязюна. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього*: зб. матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 339 с. С. 58-60.
- Чень Цзіцзянь, Шип С. Педагогические стратегемы формирования способности учителя

музыкального искусства к системно-целостному представлению о музыкальном произведении. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2018. № 7 (81). С. 249-262.

Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. Магістратури. М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. Д.: НГУ, 2014. 120 с.

Шип С. Иконические жанровые модели музыкальной культуры. *Київське музикознавство. Вип. 13: Культурологія та мистецтвознавство*. К., 2004. С. 3-13.

Шип С. Снова о моделировании жанрового строя музыкальной культуры (стереометрические модели). *Київське музикознавство. Вип. 15: Культурологія та мистецтвознавство*. К., 2004. С. 3-14.

Methodological approaches to the formation of the pre-service Music teachers' systematic idea of the national musical culture

Ma Shi²

State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine

The work is devoted to the formation of a systematic idea of the national musical culture (NMC) in the music teachers training process. The expediency and validity of four pedagogical approaches have been determined. It concerns systemic, culture-based, activity-centred and hermeneutic approaches. Based on the conceptual provisions of researchers' works, as well as the method of systemic genre modelling of musical culture, the idea of the structure of the NMC as a systemic and holistic phenomenon is accepted as a guideline. The basis of the NMC is the tradition of folk art, folklore of large and small peoples belonging to a single nation. Folklore is a complex phenomenon that should be presented and studied as a system of song, dance, and instrumental genres (mythological, ritual and magic, calendar and ritual, epic, game, etc.) The author describes that the genre model of the NMC used in the study allows to cover all the main characteristics and elements of the cultural practice of music, such as: the activities of performing musicians; functioning of theatres, concert organisations, creative unions; work of educational institutions; production and use of musical instruments, sheet music and books; media activity, etc. Therefore, the NMC can be considered not only in terms of its genre content. However, with any approach, from any point of view, the theoretical reflection of musical culture will be a multi-element, multi-faceted and multi-level unity. They are implemented through the application of a complex of pedagogical principles, methods and forms of education, such as: the principle of coordination and subordination of artistic cultures and their components; the principle of the "spiral trajectory" of the educational course thematic composition; the principle of the genre and style model of the NMC; the method of immersion in culture; the method of multi-artistic representation of educational material; the principle of establishing the level of cultures affinity, which regulates the involvement of comparative analysis methods; the principle of creative assimilation of the music-language system of the NMC; the didactic game method; the "hermeneutic circle" principle; the method of creating mnemonic symbols, etc.

Keywords: music education, methodology, Music teacher, national musical culture, systemic representation, systemic approach, culture-based approach, activity-centred approach, hermeneutic approach, pedagogical principles.

References

Bespalko, V.P. (1989). *Slagayemye pedagogicheskoy tekhnologii* [Components of pedagogical technology]. Moscow: Pedagogika [in Russian].

Chen Jijian, & Ship, S. (2018). *Pedahohycheskye stratehemy formyrovanyya sposobnosti uchytelya muzykal'noho yskusstva k systemno-tselostnomu predstavlenyya o muzykal'nom proyzvedenyy* [Pedagogical strategies for the formation of the musical art teacher's ability to systemically and comprehensively present a musical work]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Sumy, Vols. 7 (81), pp. 249-262 [in Ukrainian].

Kontseptsiya «Nova ukrayins'ka shkola» [The "New Ukrainian School" concept]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrayinska-shkolacompressed.pdf>

Ma Shi (2022). *Systemne uyavlennya vchytelya muzyky shchodo natsional'noyi muzychnoyi kul'tury* [Systematic view of the music teacher regarding the national musical culture]. *Naukovyy visnyk Pivdenoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushyns'koho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Odesa, Vols. 2

² Post-graduate student at the State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

(139), pp. 62-70 [in Ukrainian].

Ma Shi (2022). Zasnovannya ponyat' yak zavdannya muzychnoy osvity [Learning concepts as a task of music education]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Sumy, Vols. 2 (116), pp. 219-232 [in Ukrainian].

Rudenko, L.A., & Lytvyn, A.V. (2017). Kul'turolohichnyy vymir pedahohiky I. A. Zyazyuna. [Cultural dimension of I. A. Zyazyun's pedagogy]. *Naukova spadshchyna akademika Ivana Zyazyuna u vymirakh suchasnosti y maybutn'oho: zb. materialiv I Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. (Kyiv, 30-31 bereznya 2017 r.) – Academician Ivan Zyazyun's scientific heritage in the dimensions of modernity and the future: coll. materials of the 1st International Scientific and Practical Conference. (Kyiv, March 30-31, 2017)*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, pp. 58-60 [in Ukrainian].

Shabanova, Yu.O. (2014). Systemnyy pidkhid u vyshchih shkoli: pidruch. dlya stud. Mahistratury [System approach in higher education: tutorial. for students Master's degrees]. D.: NHU [in Ukrainian].

Ship, S. (2004). Ikonicheskiye zhanrovyye modeli muzykal'noy kul'tury [Iconic genre models of musical culture]. *Kiївs'ke muzikoznavstvo. Vip. 13: Kul'turologiya ta mistetstvoznavstvo – Kiev musicology. Issue. 13: Culturology and mysticism*. Kyiv, pp. 3-13 [in Ukrainian].

Ship, S. (2004). Snova o modelirovanii zhanrovogo stroya muzykal'noy kul'tury (stereometricheskiye modeli) [Again on the modeling of the genre structure of musical culture (stereometric models)]. *Kiївs'ke muzikoznavstvo. Vip. 15: Kul'turologiya ta mistetstvoznavstvo – Kiev musicology. Issue. 15: Culturology and art science*. Kyiv, pp. 3-14 [in Ukrainian].

Accepted: December 12, 2022

